

*Bretoned,
ganeoc'h-c'hwi
ema ar gomz*

*Dewezh ar brezhoneg
e Montroules*

*Plogo, al lanw du :
oaet omp skuizh*

POBL VREIZH

4^L

EBREL
1980
NIV. 122

HARPIT POBL VREIZH

KRP 2746-79 ROAZON
CCP RENNES

BRETONED, EMA

11e listennad

J. Deniel, Treompan	20,00
P. Combet, Plouganou	20,00
Robert N., Bar-sur-Seine (10) ..	10,00
J. Guéguénat, Brest	20,00
Dishanw, Naoned	60,00
Per L.M., Bear	10,00
S. Grall, Perros	20,00
Josef Q., Terrug	10,00
P. Cadorel, Rezé	60,00
Francis B., Taverny (95)	20,00
A. Gachet, Naoned	20,00
X. Le Cossec, Ploer	20,00
J.P. Salaun, Orsay (91)	20,00
J.J. Colleau, Clamart (92)	40,00
Marcel G., Naoned	10,00
F. Chognet, Cesson-Sévigné	20,00
F. Soublin,	
Sotteville-les-Rouen (76)	20,00
A. Le Gal, An Oriant	60,00
G. Le Tetour, An Oriant	60,00
P. Dorval, An Arvor	10,00
B. Le Fol, Algeri	20,00
A. Hanner,	
St Etienne-du-Rouvray (76)	10,00
M. Jean, Plouagor	20,00
P. Lavanant, Trebeurden	10,00
J. Pouliquen, Brest	20,00
P. Gales, Kemper	20,00
Pierre R., Gwikourvest	10,00
Dishanw	60,00
P. Le Pogamp, St-Brieg	20,00
P. Kerisit, Kombrid	20,00
	740,00
Diwar al listennadoù all	5469,00
	6209,00

Ti-Moullerezh « Iroise »
29200 Brest
Rener ar gelaouenn :
Fañch Morvannou C.P.P.A. 50 091
1500 skwerenn

KOMANANTOÙ

P	boutin : 40 L	V
O	skoaz : 60 L	R
B	pe ouzhpenn	E
L	KRP ROAZON	I
	2746-79	Z
	C C P RENNES	H

CAFÉ DES MOUETTES TAVARN AR SKREWED

Guinness diwar ar waskeres

Porzh a goñvers

BREST

Tél. 44.33.21

A-benn ar mis a zeu e vo klostet ar roll-mañ. C'hoant bras hon eus da dizhous ar 7000,00 lur hon eus komzet meur a wech diwar o fenn... Mankoud a ra 791 a lurioù. Fiziañs hon eus evelkent e vo kaset da b/POBL VREIZH an dornad arc'hant-se, he deus ezomm anehe a-benn chom bew ha yac'h.

Trugarez vras, er mis-mañ c'hoazh, d'hor profourion hegarad ha brokus. Brokus, peogwir ez int paour. Diaes eo rewinañ ar paour, a lavar ar re gozh... Lod all a lavar : « Eürusamant ewid ar paour ema ar paour ». En desped d'an dilhad a-fesson a vez lakaet en-dro dezi, n'eo ket POBL VREIZH ur gasetenn binwidig, se zo re anad d'an oll. Paour, oc'h ober gant yezh tud paour... N'eo ket abalamour n'eus ket takadoù pinwidig e Breizh, na pitaoded. Boud zo. Bez 'zo tud e Breizh hag a zastum aour gant ar rosell. Ar re-se n'int nec'het na gant POBL VREIZH, na gant ar brezhoneg, na gant an UDB. Er c'hontrel : aon o deus rag kement tra, kement den, kement emsav hag a c'hellfe lakaad o aour e dañjer. Hag ez eo ar sossialism a vennomp ewid Breizh hag ewid labourerien Vreizh un dra dañjerus ewid ar re a vergn arc'hant bras ewid o zamm kalite, ha mad pell zo. Mes, ar re baour, ar re dister o fae, an dud dilabour, ar re na gontont ket e-barzh ar sistem brein a zo oc'h ober e vestr warnomp, ar re-se eo a vez o harpañ POBL VREIZH. N'eo ket hanw Gourvenneg eo a vez gwelet war roll harperion POBL VREIZH ! An hanoioù a vez gwelet eo re labourerien eus Breizh, strewet dre Vreizh a-bezh, hag alies en diavaes eus Breizh, rag honnezh eo planedenn gozh ar Vretoned : mont kuit da glasedenn gozh ar diouzh ar vro, peogwir amañ ne vez ket roet dezo...

Trugarez vras deoc'h c'hwil neuse, lenne-
rion ha komanterion divrud, labourerien
eus Breizh o reiñ lod eus ho kwenneien ewid
ma chomo en he sav POBL VREIZH. Trugarez
vras deoc'h, ha war-raog ataw !

POBL VREIZH

RADIO - U.D.B.
Tel. (16.98) 80.18.47

Setu amañ neuse disoc'hoù ar c'hrogad bet roet lañs dezañ c'hwec'h mis so gant an UDB.

E oamp o klask gouzoud pere oa soñjeso-
noù ha trubuilhoù ar Vretoned en deiz
hiziw. Mes n'eo ket ur sondaj hag a zo bet
gwraet : lod a ra sondajoù ewid o flijadur,
forzh pegen ker e koustont. Ar pezh a oamp
ni o klask ober eo toullañ kaos gant labou-
rierien Vreizh.

War 5000 roll-goulennou bet kaset,
1500 hag un tamm bennag ouzhpenn zo
kaset en-dro, leuniet.

D'ar goulenn : « penaos ema ar bed
ganeoc'h ? — fall — fall kentoc'h — mad
awalc'h — mad »,

800 o deus respontet : fall-pe : fall ken-
toc'h.

650 o deus respontet : mad awalc'h, mad.

Sed e c'hellfemp soñjal n'eo ket ken fall-
se o stal gant ar Vretoned. Med en tu all
d'ar respontoù krenn, ez eus iwe displega-
dennoù. Al lodenn vrassañ eus ar re o deus
ansavet ez ae « mad pe madig awalc'h » ar
bed gante, a lavar kerkent pegen disamm-
et eh en em gavont o kaoud ur plass-labour
d'ur mare ma 'z eo ken bras niver an dud
dilabour. Ar re a lavar ez eo « fall, pe :
kentoc'h fall » o stal gante zo, just
awalc'h, tud heb labour pe tud o labourad
gant ur pae dister. Rag ar pezh a seblant
mont mad ewid ar Vretoned eo kaoud ur
plass-labour. Ur c'hard bennag eus ar re o
deus respontet, a gav dezo n'eus sort eb-
ed a gement hag a ya mad, hag e soñjont ez
eo red chañch peb tra e-barzh ar gevredi-
gezh.

Kalz a Vretoned, bet red dezo mont da
labourad en diavaes deus ar vro ha bet ar
chañs da gaoud labour e-barzh ar vro
goude-se, o deus roet da c'houzoud e oant
laouen bremañ o kaoud labour e Breizh.

D'ar goulenn : « petra ne ya ket mad ? »,
e respont fraezh an darn vrassañ eus an
dud : an dilabour, live ar vuhez (an tri-

Komanantit d'ar gelaouenn bolitikel nemeti e
brezhoneg penn-da-benn

Pobl Vreizh (service abonnements *)

BP 304 - 29273 BREST-CEDEX

Hanw hag hanw-badez

Chomlec'h

a gass e gomanant

Boutin : 40 L (1)

Skoaz : 60 L pe ouzhpenn (1)

Estrenvro : 60 L (1)

(1) Diverkit ar gerioù na servijont ket

Amañ an arc'hant

dre chekenn-bost (1)

dre vandat-lizher (1)

dre chekenn-vank (1)

CCP RENNES 2746-79

UDB

c'hard eus ar respontoù). Gant an dilabour
— heni ar re yaouank dreistoll — ez eo
nec'het bras an oll. Ahendall e tamaller
c'hoazh ar Stad dreistkreisennet, hag e
veneger e-leizh kudennoù an en-dro.

D'ar goulenn : « Daoust ha disheñvel eo stad Vreizh diouzh heni ar rannvroioù all ? », e responder fraezh : ya (an 2/3 deus ar respontoù).

Meur a abeg a roer : an dilabour kreñ-
voc'h eged e lec'h-all, an distruj degasset
da ekonomiezh Vreizh, ar brezhoneg ha
kultur Breizh, Paris o chom heb ober van
eus Breizh, ar re yaouank red dezo mont
kuit ha neuse ar santimant emaez o klask
ober eus Breizh ur mirlec'h ewid an ener-
jezh nukleel. Respontoù taer meurbed war
ar poent-mañ.

Ar chañchamant da zegass dre amañ a denn d'al labour araog peb tra. Goulenn a ra an oll e vefe kresket framm an industrierezh e Breizh, haq eñv ken dister.

Ar pezh a c'houenner stard iwe eo e vefe lakaet en e blom ur gwir c'halloud-rannvro (1/4 eus ar respontoù), hag e vefe taolet ewezh douzh an en-dro (1/5 eus ar respontoù). Bras eo nec'hamant ar re yaouank war ar poent-mañ. Felloud a ra dezo bewañ e Breizh, med pañ en ur Vreizh saotret, distrujet, ha mac'hagnet.

Koumoul du meurbed a wel en oabl Breizh an darn vrasañ eus ar re o deus respontet. An diw drederenn anezo ne welont gwellaenn ebed o tont. An trede drederenn a chom gante un disterrañ tamm esperañs, mes bihan, bihan. Lod all a respont e teuio ur chañchamant bennag « gant ma vo ur gouarnamant all », « gant ma vo chañchet ar sistem », « gant ma vo degasset gwellaennoù bras ».

Berr-ha-berr, e c'hellomp lakaad evelhenn
disoc'hoù an enklask : fall tre stad ekono-
miezh Vreizh, fall tre stad al labour e
Breizh, ha war an tu-se eo ez a preder ar
Vretoned.

DEWEZH DIWAN

D'ar 15 a vis Mae, ar Yaou-Bask anezi, e vo dewezh **Diwan**.

E meur a gêr e vo lidet gouel
Diwan d'ar 15 a vis Mae : e
Roazon, Naoned, en Oriant,
Pont'n Abad, Sant-Brieg,
Lannuon, Brest, Plouvian,
Ar Releg, An Uhelgoad,
Kastell-Paol, Paris.

Ar skolioù **Diwan** : chañs diwezañ ar brezhoneg komzet martese...

Ar brezhoneg, merk splann personelezh ar Vretoned...

En ur mare m'emaer o tistruj framm ekonomikel Breizh (peskerezh, labour-douar, elektronik...), ema ar Stad o klask diasezañ dre an nerzh ur tredanva nukleel e Plogo, hag ur wech ouzhpenn emaer o saotrañ aodoù hor bro.

En ur lakaad hon hanw war ar roll-mañ, e fell deomp lavared « nann ! »
d'ar pezh emae o klask ober eus Breizh : ur vro didud, hag ur boubelenn.

[illegible]

U.D.B. 8 P 304 BREST CEDEX

Mikael Kerne o kanaan e Ploqo.

Komanantit da gelaouenn
c'halleg an UDB

Le Peuple Breton (service abonnements *)

BP 304 - 29273 BREŠT-CEDEX

Hanw hag hanw-badez

Chomlec'h

Boutin : 50 L (1)

Skoaz : 70 L (1)

Estrenviro : 60 L (1)

(1) Diverkit ar gerioù na servijont ket

**Amañ an arc'hant
dre chekenn-bost (1)
dre vandat-lizher (1)
dre chekenn-vank (1)
CCP RENNES 2365-76**

AN UDB DORN-HA-DORN GANT

EWID DISOC'H : AR BEISANTED E-KEÑVER STOURM POBL VREIZH

N'eo ket daw lâred e c'houllomp bewiñ, labouriñ e Breizh, ar pezh a sinifi ewid al labourerien-douar kaoud ur c'honidegezh a-fesson hag ingal, ur vuhez normal (eurioù, gwaskedenn sossial ha leveoù), hag ewid ar re yaouank, aesamant d'en em lakad da zalc'her douar ; krogñ er varrennstur zo red iwe, da lâred eo ewid ar beisanted, labourerien an usinoù-boued hag ar Vretoned e karg, bezañ mestr war chadenn ar boued ha bewañ, ha gouest da gaoud sav da broduoù hon labour-douar.

Red eo reiñ da labour-douar Breizh — evel d'ar pesketaerezh — ur plass A-FETEPANS en ekonomiezh ar vro, rag anes kaoud ul labour-douar nerzhus, ne vo ket labour e Breizh, peogwir e vez, dré vras, ur plass-labour all dre labourer-douar. Ezomm zo deus ur volontez politikel d'henn ober ha n'hall dont nemed deus labourerien Vreizh o hunan, pe deus o dileuridi, ha setu ar pezh a hanwomp an emrenerezh demokratel.

AR BEISANTED HAG AN EMRENEREZH DEMOKRATEL

Ur farsite eo kleded an tu dehoù breizheg o kass keloù mad an emrenerezh d'ar beisanted. Gwir eo int bet tremenet meur a wech da emrenerien, da « fellaghien » memes, da vare krogadoù ar bloawezhioù 1960. Gwir eo iwe e teu war wel, e-mesk pennoù bras labour-douar Breizh en dewezh hiziw, bourc'hisien newez o leviañ war an tu-se. Ur skwer : newez so, e-pad « **Forum ar Magañ Loened 2000** », dalc'het gant ar SICA-MOB ba Sant-Vaeg (Kernew-Uhel), dirag 1500 den, en em glewe mad tre war ar poent-se **Gourvenneg** (troc'her-buzhug aet da armatour, bankour ha sekretour meur, evel a ousoc'h), **Urien** (penn ar SICA-MOB), tud a-zehoù a-dra-sur, ha tud ruz-sklaer evel **Brown** pe ar **Bihan**, kelennerien anavezet ewid bezañ gouiziegezh ; ne zihanent ket da zifiañ ar pried, an DDA, ar gouarnamant ha da reiñ ton d'ur vroadelouriezh mod kozh. Ken souezhet oa rener an abadenn, ar c'hasetenner **G. Thomas**, ma estlamme : « trema un eil Holland heb kevreoù gant an Egzagon », « lusk ewid an emrenerezh kalz pouesussoc'h ewid strak ar bombchoù »...

Daoust ha gall' a rafer kaoud kred d'ar sort senario, **Breizh** o vont war-raog hardi, kentañ bepred ewid ar magañ loened, o kreskiñ ataw he froduksion kehid ma'h ay war-dreñv broioù all evel **Poitou-Charentes** hag all. Setu ase ar pezh a lâre ar savantenned-se o fougassiñ moc'h, yer, ha laezh **Breizh**. Sañset ne vefe ket moian harzañ lañs ul labour-douar sort-se pa gresk an dilabour mod-all, pa teu muioc'h a vugale en oad da labouriñ e **Breizh** ha pa oar ar Vretoned ouzhpenn-se labouriñ ewid goprou distroch... da c'hortos dilo-riñ ar re all ! Hemañ eo da vihanañ keloù mad teknokrated labour-douar **Breizh**.

Koulskoude, pa weler ar Frañs o skoazellañ par ma c'hall ar re a ra ed (« trevajoù bras » da esporzhiñ, ousoc'h awalc'h), o tiharpañ re ar c'hreisteiz, o leuskel re ar menezioù da verwel tamm-ha-tamm, peisanted Breizh a rank ober ewezh. Ewid bourc'hisien al labour-douar, n'ema ket fall ar gont sur : o c'hevreoù gant ar gouarnamant, **Mehaignerie** hag all, n'int ket aet da fall c'hoazh ; med piw oar, a-benn ugent vloaz, ne gloto ket martese hunvreoù bourc'hisien **Vreizh** ha raktress labour-douar ar Frañs, sed ar « Vretoned » zo evel ar gountell daou du, o pourmen o c'halite en aleioù ar gouarnamant, kasel-ha-kasel gant tudigoù evel **Leroy** (« Monsieur

AR BEISANTED DA STOURM

4

Porc » (!)) hag o tiskenn bar ruioù beb ar mare o kaoseal rust evel pennoù-Breton kaled, otonomist pe nassionalist mar bez red, e-gis **Gourvenneg** da vare ar bresel etre e listri hag ar gompagnunezh alaman, pe **Leclerc** (« me zo' klask ober deus **Breizh** liorzh an Europ... »).

An otonomi-se, siwazh, zo un emrenerezh eneb d'an « droc'herien-buzhug », relijion **Breizh** hag ar produiñ eneb d'ar « gwaied kamm », ha n'eo ket emsav ! Mechañs ne c'houll ket ar beisanted bezañ tud o klask an alusen na tud diwar-lerc'h, med an EFEDUSTED (komz **Alexis**) a dle mont assambles gant an INGALED, a-fed gonidegezh hag all.

Ar choas n'eo ket etre labour-douar ur rumm juloded hag ul labour-douar diwezad, keta, evel a glask lod lakad ahanomp da grediñ ; ar choas zo d'ober etre ul labour-douar o kennig disterraad, rag, dre natur, eh a ar broduktion trema ar broioù-krec'h, hag ul labour-douar a vefe ur vamenn ewid ekonomiezh **Breizh**, ul labour-douar modern, stank an dud ennañ ha 'vale dorn-ha-dorn. Henn lâret hon eus dija : e-barzh jeu ekonomikel ar bed, an Europ, ar Frañs, chañs **Breizh** n'eo ket produiñ hardimant ha mell-divell, med kaoud peisanted niverus ha dispond da stourm douzh ar skoilhoù laket war hent.

Mod-all, ewid pezh a sell kreskidigezh ar boued ha bewañs, n'hall ket an ekonomiezh liberal reiñ he gwalc'h da **Vreizh**, med leuskel ganti ar rannoù lec'h e vez treud ar profit ha degass ar beisanted, zo kaerroc'h, da reiñ arc'hant d'an industrioù-se (kooperatiboù, dreist-gonid usinoù zo). An dalc'h eo goùd piw a zegasso arc'hant d'an usinoù boued ha bewañs. Kavet vo an dilui gant kontrolliñ an arc'hant espernet e **Breizh** dindan ewezh un Ofiss savet a-fete-pañs.

Setu, a-benn delc'her e **Breizh** 150 000 labour-douar pe ouzhpenn, an diasez nemetañ d'ul labour-douar efedus o vont trema ar sossialism, ewid dont tostoc'h d'ar 100 000 plass-labour en industriezh boued ha bewañs, red eo krogiñ e-barzh ar stur, daw eo tapan kaoud an emrenerezh, ya laouen, med an emrenerezh demokratel.

AR BEISANTED HA SOSSIALEKADUR AL LABOUR-DOUAR

N'ankouaomp ket ewid se pegen diaes ha pegen dilañs e vo mont war an tu-se. Perag ? Peogwir en darn vrassañ deus ar broioù, n'aer ket da gaoud ul labour-douar emrenour, ingalour hag efedus, er c'hontrel : fessoniñ a raer da rewinañ ar beisanted vihan, da lakad en o flass an « agribusiness » pe kenlabouradegoù. N'eus ket pikol skwerioù, paneve produiñ gis an Amerikaned, ar pezh a nac'homp, pe ar c'henlabour sossialist a zo dijaoj kaer douzh **Breizh** a hiziw. N'eo ket disanavezet iwe an nerzhioù a c'hoari el labour-douar : en diavaes deus takajoù ruz (Argoad **Treger**, **Poher**, **Mene...**), war ar maes zo gwall dachadennoù gwenn ! **Gourvenneg** zo newez hanwet e penn C.A. Penn ar Bed... Bew, birwidig memes eo an tu dehoù e-touesk al labourerien-douar !

Ma 'h eo bet aessaet d'ar beisanted gant an tu kleiz seul taol eo bet er gouarnamant (Ofiss an Ed e 1936, Lesenn ar Feurmachoù da vare **Tangi-Prigent**, prisoù merket war-dro 1956...), plañhoù an tu kleiz n'int ket gwall fraezh. Heni ar sossialisted zo klouar : « trema ul labour-douar renet gant al labourerien-douar » (**Breton Socialiste**, 1978). Ha ma tifenn ar gomunisted ar re vihan, berr int gant ar c'hennigoù. Beteg ar **Programme Commun** a ziouvere ur gwir bolitikerezh ewid al labour-douar (diw bajenn ennañ diwar e benn).

Dispartiet e vez ar beisanted muioc'h-mui etre meur a rumm : bourc'hisien al labour-douar, pennoù-tiegezh pinwidig o c'hoprañ mewelien,

Yann Gouer aet war-raog e diegezh, peisanted aet war-raog iwe war dle, peisanted paour ha « mod kozh », labourerien-douar hanter amzer, mewelien ha dewezhourien... (herwez ar **C'hanevet**). Unaniezh ar beisanted n'eo nemed ur rimostenn ewid **Debatisse** ! Setu gis-se, forzh pessort chañchamant a c'houll unaniezh etre ar beisanted gwasket memes mod (ha n'int ket med 10% deus ar Frañsisien hiziw, ha deus ar Vretoned a-benn arc'hoazh martese) hag al labourerien all.

Dre chañs hon eus e **Breizh** sindikajoù peisanted disheñvel, bodet en-dro da gomite **Redon**, lakomp, hag a c'houll ur c'honidegezh assur, ingalañ an douar-labour... Sindikajoù bras ha nerzhus int. Daw eo sikour anehe d'en em glewed gant ar strolladoù bihannoc'h a stourm war ar memes tachenn (MODEF, Peisanted-Labourerien...). Red eo d'an tu kleiz, ha d'an UDB da zigentañ ha da gomañs, lakad sklaer dirag daoulagad ar beisanted kudennoù al labour-douar, a zo kudennoù politikel : penaos delc'her trawalc'h a beisanted war al labour-douar e **Breizh** ? Penaos reiñ dehe ur c'honidegezh assur hag ingal ? Penaos kreñvaad plass al labour-douar en ekonomiezh hon bro, o kass kuit teñveladennoù ar c'hapitalism a-ziwarnomp ?

F. Favereau ha komision
labour-douar an U.D.B.
(ACHU)

Paperenn ewid goulenn mont e-barzh

UDB

Hanw hag hanw-badez

Chomlec'h

Goulenn a ran moned e-barzh Unvaniezh Demokratel Breizh

D'an (d'ar) 19

Sin :

Da gass en-dro
(troc'het pe adskrivet) da

UDB B.P. 304 - 29273 BREST-CEDEX

BODADEG VRAS AN TALBENN

DIFENN AR BREZHONEG, DIFENN HOR C'HULTUR, DIFENN AR BOBL ! Setu ar pezh a vese gwelet war ur skritell e Sal **Auregan**, e **Montroules**, d'ar sadorn 15 a vis Meurzh, e-kerz ar vodadeg vras aaset gant TALBENN SEWENADUREL ARAOKOUR BREIZH.

Aaset mad e oa ar meeting, gwraet e oa bet bruderezh ha youl e oa gant an aoerien, med, siwazh, ne oa ket deuet ur bern tud (etre 600 ha 1000). Med, arabad bezañ gwashaour : red eo lâred o doa miret ur bern tud o nerzh ewid mont da vanifestadeg veur PLOGO en deiz warlerc'h !

Digoret e voe an abadenn gant kanaouennoù daou stourmer ataw ken kaloneg : **Youenn Gwernig** ha **Glenmor**.

Goude-se e krogas ar prezegennoù.

Liammet eo peb tra e Breizh. Daoust d'ar vanifestadeg da vezañ sewenadurel, en doa pedet an Talbenn ur paotr eus **Komite Difenn Plogo**. Komz a reas hemañ eus labour ar c'homite, eus e « dro-Vreizh », hag eus an darvoudoù diwezañ, eno, war an dachenn.

Savboent an Talbenn a voe bet displeget d'ar **gwener 14 a vis Meurzh** gant **Paolig Kombot**, sekretour meur **Ar Falz** (e-kerz ur c'hendivis diwarbenn **Plass ar brezhoneg en hor c'hevredigezh**), ha d'ar **15 gant Tangi Louarn**, eus **Skol an Em-sav** :

« Perag omp bodet amañ hiziw ?... Daoust d'ar goulennou, d'an asgoulennou, d'ar promessaou goull, daoust d'ar « Chart » bet roet deomp gant VGE, ne chañch ket politikerezh ar gouarnamant.

E gwirionez ema bepred ar Stad hag he mewelien o lakaad bec'h warnomp-ni Bretoned, ewid tennañ ar ger brezhoneg diwezañ a-ziabarzh genoù bugale ha tud ar vro-mañ, hag ewid hon lakaad da vout servijerien feal galloud an arc'hant.

Soñjal a ra gouarnamant Bro-Frañs ema-eñv kreñv a-walc'h en amzer-mañ, ha, war ar memes tro, dister tre nerzh ha yec'hed ar brezhoneg, ewid roiñ, heb dañjer ebed, un nebeud brusunoù deomp 'barzh ar skolioù, ar radio hag an tele : « Forzh penaos e vo diskaret da vad, ha didrous, sewenadur ar Vretoned », e kred ar pennoù bras a zo o kass ahanomp hag o terc'hel ar bed dindan o yew.

Med, ni, labourerien a Vreizh,

n'omp ket bet touellet gant ar politikerezh-se. Gouzoud a raomp mad tre ez eo taol ar marw ema ar galloud o klask skoiñ warnomp, ha n'eo ket hebkén war dachenn ar yezh hag ar c'hultur.

Gweled a raomp ema iwe, ema dreistoll, ar galloud oc'h ober peb tra ewid lakaad ekonomiezh hon bro da vont falloc'h-fallañ.

Perag plegañ neuse, pa weler, e kement kêr, e kement porzh-mor, e kement parres niver an dud dilabour o kreskiñ buannoc'h eged e Bro-Frañs... Skeud an Ankoù zo war ar brezhoneg, med iwe war al labourdouar, war ar peskerezh, war an usinoù hag ar stalioù-labour.

Ar re a zo mestr war an arc'hant zo o tiberc'hennañ hon pobl diouzh ar pinwidigezhioù a c'hellfe degass dezi labour, aesamant, buhez.

Abaoe misioù e c'heller krediñ ez eo achu amzer ar gewier braw a gonte deomp ar pennoù bras ewid ober fae warnomp. Deuet eo bremañ amzer an archerien, heni an nerzh kriz, garw, dall, da waskañ warnomp — evel e **Plogo**, pa n'emaomp ket a-du gant politikezh ar gouarnamant... Ha da heul an nerzh ez a... ar Justiss. Sklaer eo : afer **Herry**, heni **Plogo**, hag heni **Les-varn Kemper** pemzegtez so, a ziskouez deomp e pessort stad emaoamp.

Mes ouzhpenn-se zo da damall. Dreistoll an dibab gwraet gant ar vourc'hisien a zo o ren ar bed. Fel-loud a ra dezo ober eus hon bro ul lec'h gouestlet d'an douristelezh, daoust ma 'z red ewid se bountañ er maes labourerien-douar ha pesketaerien, serriñ usinoù ha sevel ur bern traou disimplij naw mis beb bloaz.

Ha pa ne vez ket touristed pinwidig, ez eo an arme eo a zeu da aloubiñ ar vro ha da gennig labour d'ar Vretoned yaouank. Un arme da zalc'her urzh vad ar c'hapital e kement lec'h m'ema ar re baour a re an tu kleiz tost tre da vout trec'h

war ar re binwidig, evel en **Afrika**.

Mes an arme a vez ezomm anezi e **Breizh** iwe, rag un arme nerzhus a ranker da gaoud ewid lakaad an dud da sentiñ ha da zegemer, mod pe vod, kousto pe gousto, kreisennoù nukleel.

Gwraet en deus ar gouarnamant e soñj — hag an deknokrated a zo o harpañ anezañ — sevel, amañ e **Breizh**, ar muiañ ar gwellañ a usinoù nukleel ewid produiñ tredan.

Arabad fasiañ, n'eo ket ewid roiñ labour d'ar Vretoned, med peogwir n'o deus ket tud ar galloud tamm c'hoant ebed da vevañ tost douzh lec'hioù nukleel. Setu perag, d'hor meno, e kavont ez eo **Breizh** ur vro dispar ewid stalioù newez an EDF.

Plogo, Beg ar Fri, Ar Pellerin, An Ardewen, Ploñger, hag ur greisenn brassoc'h ha dañjerussoc'h c'hoazh e **Brennilis**, kement hag ober, peogwir, herwez reolenn ar c'hapital, e kresk ar gounid pa gresk an ezommoù... Hag ar gwellañ fesson da lakaad an ezommoù da greskiñ ez eo sevel kreisennoù, a goust ker kenañ...

Lakaet e vez warnomp nebeud ha nebeud ur chadenn, heni nerzh ar galloud kreisennet e **Paris**, en ur ober goap eus an demokratelezh, ewid ma kresko pinwidigezhioù ar c'hompagnunezhioù bras etrevroadel, hag a gaver, e gwirionez, a-dreñv pe dindan kement tra diviset gant pennoù bras ar gouarnamant hag ar Stad.

Med bez ez eus un nerzh newez o sevel e **Breizh**, pa weler bodet e **Talbenn Sewenadurel Araokour Breizh** ul lod brassoc'h brasañ eus strolladoù an tu kleiz.

Ar wech kentañ eo e c'heller lâred ez eus un emglew ken ledan, ressis ha gwirion, etre strolladoù penn-araog ewid difenn hon sewenadur, hon yezhoù, ar brezhoneg hag ar yezh-pobl komzet e reter ar vro, ewid difenn iwe gwir ar Vretoned da vezañ mestr e **Breizh**, da zivisoud o hunan eus an doare

SEWENADUREL E MONTROULES

da gass war-raog o c'hultur ha da aosañ o buhez war gement tachenn a zo.

Setu pal ur stourm hag a zo heni an oll bobloù hag an oll labourerien, ewid ma c'hell mab-den kendel-c'her da vevañ ha da zibab e amzer da-zont ! »

Ha goude, e komzas **Per Honore** e galleg :

« Testenn ar Chart sewenadurel, emezañ, n'eo nemed ur roll berr a vennadoù strizh, hag, alies gwech, ar pezh a zo bet diviset n'eo ket bet gwraet. Goude tri bloawezh, ez eo mantrus an disoc'h ! »

LIZHER DA AOTROU PREZIDANT REPUBLIK BRO-FRAÑS

Tri bloaz so ho peus kenniget ur « Chart sewenadurel » d'ar Vretoned. C'hwi eo ho peus sammet ar garg-se warnoc'h. Ar skrid embannet, forzh pegen troet mad e vije bet ar soñj d'henn sevel er penn kentañ, a ziskouez bremañ splann dirag daoulagad an oll dud, n'eo gouest e neb doare da reiñ un diskoulm e gwirionez ha da vad da enkadenn sewenadurel ar Vretoned. Ha diouzh gweled penaos eo bet lakaet ar Chart er vuhez pemdez eo e lavaromp kement-se.

Diwar an disoc'h-se eo e c'houlenn an oll Vretoned bodet e MONTROULES ar 15 a vis meurzh 1980, galwet gant Talbenn Sewenadurel Araokourien Vreizh, e vefe studiet ar gudenn gant ar Parlamant. Un ezomm groñs ez eo ewid ar vuhez demokratel a ra bepred hanw anezi ho kouarnamant, un ezomm groñs a gлот gant diasezoù an emglewioù etrevroadel sinet gant Republik Bro-Frañs, med na vezont ket lakaet da dalvezoud e gwirionez en he lesennoù diabarzh, un ezomm groñs erfin, a gлот penn-da-benn gant bolontez diskleriet lies gwech dileuridi poblañs Vreizh : deputeed, senatourien, Kusul-rannvro, Kusulioù-meur.

O komz en hanw ar volonteze-se, e c'houlenn an Talbenn Sewenadurel, goude ma vo bet klewet ali an dud o hunan en un doare ledan ha demokratel, ma vo savet ur statud ewid yezhoù ha sewenadurioù Bro-Frañs a c'hellfe bezañ anezhañ pe un danvez-lesenn a-berzh ar gouarnamant, pe ur c'hennig-lesenn a-berzh

an deputeed da geñver emvod da zont ar Parlamant.

Da c'hortos ma vo embannet al lesenn-se, hag a ranko diasezañ da vad en un doare reizh ha ledan, plass kement yezh ha sewenadur a zo war dachenn ar Republik, e c'houlenn start an Talbenn Sewenadurel ma vo lakaet da dalvezoud diouzhtu ar poentoù da heul :

— krouiñ diplomoù ewid kelenn yezhoù ha sewenadur Breizh na c'heller ket diouveniñ aneze ewid kaoud postoù kelennerien vrezhoneg pe c'hallou,

— krouiñ ur « c'husul ar skin-gomz hag ar skinwel » e-lec'h ma vo dilennet kannaded ar selaouerien hag arwesterien, kannaded an aoadurioù micherel, ha reoù renerien FR3, da lavaroud eo, ur c'husul meret gant ar bobl ha gouest neuse da lakaad ar skingass da glotañ gant ezommoù ha c'hoantoù ar skinarwesterien,

— degemer ar skolioù DIWAN e diabarzh an deskadurezh-stad,

— goprañ mistri « loc'hata » (pe distag) ewid kelenn ar brezhoneg hag ar gallo e-barzh ar skolioù kentañ derez.

Gouzoud a oar ervad emsaverien ha mignoned an Talbenn Sewenadurel ema o yezhoù hag o c'hultur war vont da ged, ha soñjal a ra deze e rankont chom ouzh ar stern beteg ma vo tizhet gante ar palioù merket.

Da c'hortos ho respont, ho pediñ a raomp da zegemer, Aotrou Prezidant, hor gwellañ gourc'hemennoù.

Ewid TSAV, ar sekretour :

Per Honore.

Lâret en deus iwe e c'houlenn an Talbenn digant ar gouarnamant e vefe studiet, kerkent an dalc'hadenn barlamentel o tont, ul lesenn-diasez ewid oll yezhoù ha sewenadurioù Bro-Frañs, pe diwar framm un danvez-lesenn a-berzh ar gouarnamant, pe diwar kennigoù all digant an deputeed.

Felloud a ra d'an Talbenn war an dachenn-se rediañ ar gouarnamant :

— da genaosañ, es-demokratel, ur reolenn-diasez klok ewid oll yezhoù ha sewenadurioù Bro-Frañs, ha da seweniñ ar reolennad-se ewid gwir ;

— da grouiñ diplomoù ewid ar c'helenn yezhoù ha sewenadur Breizh, pezh ne c'hell ket mont heb an digoriñ postoù kelennadurezh brezhoneg ha gallo ;

— da sevel e **Breizh** (an heni klok, gant he femp departamant) ur **c'h/Kusul ar Skinwel ha Skingomz**, ma vo dilennet ennañ dileuridi eus ar skinsellerien ha selaouerien, eus an aoadurioù micherel, hag eus renerien FR3, da lâred eo, ur c'husul melestreet gant ar bobl ha gouest neuse da lakaad ar skingass da glotañ gant ezommoù ar skinarwestourien ;

— da zegemer ar skolioù DIWAN e deskadurezh ar Stad ;

— ha da c'hoprañ mistri-loc'hata ewid kelenn ar brezhoneg hag ar gallo er skolioù kentañ ;

Meneget en deus iwe ne vo diskoulmet kudenn sewenadurel Vreizh nemed gant stourm an oll nerzhioù poblel, peogwir ez eo stag douzh kudennoù ekonomikel ha politikel hor bro.

Ewid ar wech kentañ e sort boda-degoù, en deus komzet ur paotr deus ar stourm ewid difenn ar gallo. (Laurent MOTROT eus ar G.E.R.I.B.)

Warlerc'h ar prezegennoù eo aet an oll da vanifestiñ e straedoù MONTROULES.

Lennet zo bet iwe war ar blas-senn ul lizher a vo kasset gant an Talbenn da GISCARD.

Hag ewid achuiñ an abadenn evel m' eo dleet e **Breizh**, o deus kemeret an oll perzh er fest-nos.

C. Vincent

AR FALZ

kelaouenn drimisieg an Emsav diasezet gant Yann Sohier, bodet ennañ skolaerien ha kelennerien Vreizh a-du gant ur skol vreizheg ha laik gwirion

Lennit Ar Falz ! Komanantit d'Ar Falz !

(40L ewid 4 niv.)

AR FALZ, Str. Kan-Ar-Gwez — 29245 PLOURIN-MONTROULES
KRP 430-20 H ROAZON

AL LIAMM

ar gelaouenn nemeti o roiñ, 6 gwech ar bloaz
barzhonegoù, kontadennoù, pennadoù a beb sort ha keleier
80 pajenn e peb niverenn - Rener : Ronan Huon

komanant : 50 L - Studierien : 35 L

Teñzorer-merour : P. Le Bihan - 16, rue des Fours-à-Chaux
ST-SERVAN 35400 ST-MALO - CCP 5349-06 PARIS

NOMENOE-OE ! NOMENOE

Ema Strollad C'hoariva Brezhoneg AR VRO BAGAN o c'hoari e bezh c'hoari newez abaoe penn kentañ mis Meurzh.

NOMENOE-OE eo ar pezh-c'hoari-se. Skrivet eo bet gant **Jakes Riou** wardro 1935, hag embannet ewid ar wech kentañ e 1941. Beteghenn ne oa bet c'hoariet nemed e galleg, gant Strollad **Jean Moigne**.

Re ziwezad e oa en em gavet gant **Pobl Vreizh** kemennadenn **Strollad Ar Vro Bagan** — d'an 18-2-80 — ewid ma c'hellje bezañ embannet war niverenn mis Meurzh.

Seizh gwech eo bet c'hoariet **Nomenoe-oe** e mis Meurzh dija : e **Plougerne**, e **Brest**, e **Porsal**, er **Folgoad**, e **Montroules**, **Gwisseni** hag e **Brignog**.

Diw wech all d'an nebeutañ e vo c'hoariet c'hoazh :

- d'ar gwener 16 a vis Mae, en **Irville** hag,
- d'ar sadorn 17 a vis Mae, e **Plabenneg**, ewid **Gouel ar Brezhoneg**.

Ar skrivagner : Jakes Riou

Ganet eo bet **Jakes Riou** e Kerhoas, parres Lotei, damdost da Gastellin, d'an deiz kentañ a vis Mae 1899. Bugale e-leizh e-barzh ar familh, ha paour-razh.

D'e zaou-zeg vloaz, setu eñv kaset d'ober e fueder diouzh Breizh, e **Fontarabie** / **Fuenterrabia** (**Ondarribia**, er yezh vask), en Euskadi ar C'hreisteiz : eno e oa ur skolaj, hag a oa e **Sarzhaw** araog. Ewid stummañ beleien ha missionerien. Diwar lesennoù **Combes** a-eneb ar relijiused eo e oa bet serret skolaj **Sarzhaw**, aet gant ar gouarnamant, hag e voe digoret ur skolaj all er Stad spagnol.

Chom a reas **Jakes Riou** seizh vloaz e **Fontarabie** heb dont d'ar gêr.

Eno e kavo kenvrois dezañ eus Breizh, hag en o zoues daou skrivagner vrezhoneg da zont : **Youenn Drezen**, oberour **Itron Varia Garmes**, **Skol-louarn** **Veig Trebern**, ha **Jakes Kerrien**, oberour **Ar Roc'h Toull**.

Kontet en deus **Youenn Drezen** istor an tri Breizhad-se yaouank war ar studi, ma oa eñv unan anezo. Mes kempennet en deus **Drezen** an amzer gozh, dezi da vezañ cheuc'hoc'h moarvad. Pell ha greun a gaver eta er pennad-skrid-se. N'eo ket gwir ez eas « preñv ar brezhoneg » en o c'hreis d'o femzeg vloaz, en ur lenn ar **Barzhas-Breizh**. N'eo ket gwir e oa un difenn groñs war ar brezhoneg e **Fontarabie**... An test nemetañ chomet bew en deus bet dislavaret e geneil war ar poent-se, ha **Jakes Kerrien** eo an test-se.

N'eo ket e **Fontarabie** eo e voe broudet hon tri faotr yaouank da studiañ ar brezhoneg, mes e **Miranda-de-Ebro**, e lec'h ma oa ti-arnod an danvez-leaned. Tost douzh kêr e oa ur gouent gozh, perc'hennet gant Tadoù **Miranda**, hag ez ae di ur wech an amzer ar gloer yaouank, da ziskuizhañ, pe da chañch aer, e-ser ober labourioù korf : **San Miguel del Monte** a oa hanw ar gouent-se.

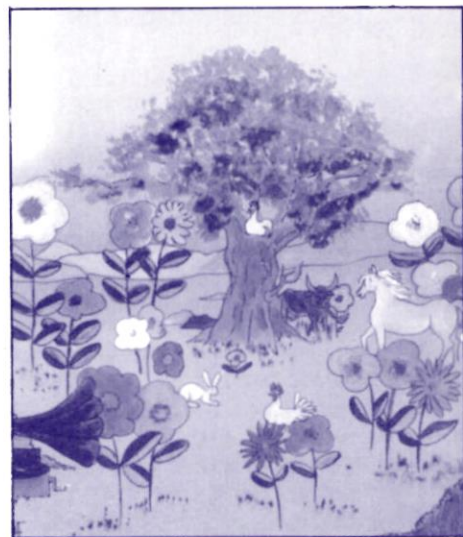
Jakes Kerrien ha **Youenn Drezen** a oa eus ar memes klassad. **Jakes Riou** a oa eus an heni warlerc'h. Setu, dre ma ne bade an amzer-arnod nemed ur bloaz, ne oa ket **Jakes Riou** assambles gant an daou all e **Miranda-de-Ebro**. **Youenn Drezen** e hunan ne chomas nemed un hanter eus ar bloawezh-arnod e **Miranda** : a-benn neuse e ouie ne oa ket « galwet » da vont da veleg, na da vissioner, na da relijius. E mis Meurzh 1917 eo en em denas **Drezen**. **Kerrien** a chomas. Hag e mis Eost 1917 eh en em gavas **Jakes Riou** e **Miranda** d'e dro. **Jakes Kerrien**, en desped d'e oa — 80 vloaz eo bremañ — n'en deus disoñjet netra eus ar mare-se, hag ez eo un test gwirion. **Drezen** n'eo ket : fichet en deus ar wirionez, da lavared eo en deus brawaet ar jeu...

E **Miranda-de-Ebro** ne c'helle ket an danvez-leaned ober studioù nann-sakr : pediñ o doa da ober, lenn ha studiañ levrioù o tennañ d'ar vuhez kristen, hag en em soñjal war o « galwidigezh ». Ur bloaz klok e tlee an amzer-arnod padoud. Soñjal a reas mestr an ti, **Wilfrid Müller**, e c'hellje, heb torriñ lesenn an ti santel-se, aliañ e dud yaouank da studiañ a-ratozh peb heni yezh e gawell pa ne oa ket homañ heni ur Stad. Evelse eo e voe broudet ar vrezhonegerien a oa eno da studiañ o yezh. Ar pal a oa bezañ gouest, diwezatoch, d'ober sarmonioù e brezhoneg pa 'z agent d'ober troiadoù e Breizh, ha bezañ gouest da gofess tud e brezhoneg. Sed e voe pedet ar Vretoned da c'houlenn digant o zud, digant personed a farresioù, danvez brezhoneg da studiañ. Evelse e voe kaset da **Viranda** gramadegoù (« La langue bretonne en 40 leçons »), niverennoù kozh **Feiz ha Breiz** ha traou sort-se. Ha bez 'e oa e-barzh ar bern levrioù ha kelaouennoù kaset di ur skwerenn bennag eus ar **Barzhas-Breizh** ? Diaes goñd. **Feiz ha Breiz** a vese lennet war-ar-maes, e Bro-Leon dreistoll. Ha lennet e vese ar **Barzhas-Breizh** ?

Wilfrid Müller, un Alamant eus Urzh Picpus, eo en deus, heb goñd dezañ moarvad, lakaet **Drezen**, **Kerrien** ha **Riou** da vont war al lennegezh vrezhoneg : mes an dra-mañ a oa en tu all d'ar pezh a oa **Müller** o klask : hemañ ne oa ket nec'het gant al lennegezh, nag an heni vrezhoneg nag heni all ebed. E oa o klask barrekaad tud yaouank war yezh o c'hawell ewid ur pal pastorel, tra kên. Ar pezh a zo bet tizhet ouzhpenn, da lavared eo tri skrivagner brezhoneg, ne oa tamm ebed e-barzh penn **Wilfrid Müller**...

Ar pezh a zo sur eo e chomas **Jakes Riou** heb mont da veleg. Kemendall a c'hoarvezas gant **Youenn Drezen**. N'eus ket 'med **Jakes Kerrien** a gement a zo aet beteg penn gant an hent ma oa bet lakaet da vale warnañ d'e unneg vloaz.

E 1918 ema **Jakes Riou** e Breizh ewid ober e goñje, e **Pondy**, er 46^e rejimant kanolieriezh. Kaset-digaset eus ur gwarnison d'egile, e teu ar c'hleñved warnañ : epad meur a vis e chomo en ospital **Val-**

de-Grâce e **Paris**, hag a-benn ar fin e vo leset da vont d'ar gêr.

Etre 1920 ha 1928 e vo **Jakes** ar Milvicher : micherour e **Roazon**, beajour-kofvers, skolaer kristen e **Moelan**, ewezhier-skolidi e **Paris**, mestr-studi e **Brest**. Embann a ra e varzhonegoù kentañ war an « **Union Agricole** » ha **Buhez Breiz**. Anaoudegezh a ra gant an emsav **Breiz atao**.

Adaleg 1928 ema **Jakes Riou** kasetenner er c'h **Courrier du Finistère**, hag en **Ouest-Journal** adaleg 1931. Adaleg 1928 e kenlabour gant **Roparz Hemon**, bet savet gantañ ar gelaouenn **Gwalarn** e 1925, ur gelaouenn bet roet lañs ganti d'al lennegezh vrezhoneg a-vremañ.

Dimeziñ a ra **Jakes Riou** e 1930 gant **Marc'harid Griffon**, eus **Douarnenes**. Klav bras gant an droug-skevent e 1936, e rank dihanañ a labourad. Kaset eo da sanatorium **Kastellbrien**, e Breizh-Uhel, hag eno e varwo d'ar 14 a vis Genver 1937 en e eizhved vloaz ha tregont.

Oberennoù Jakes Riou

Kroget en deus **Jakes Riou** da skrivañ e brezhoneg, yezh e gawell, pell diouzh ar gêr, wardro e seiteg vloaz.

Pa vo distroet da Vreizh, e talc'ho da studiañ e yezh, da bleustriñ warni, da skrivañ barzhonegoù hag a vo embannet war ar c'helaouennoù diwezezh **Buhez Breiz** hag an « **Union Agricole** ».

E 1925 eh embann **Emgleo Sant Ildut** e romant kentañ, **Lizer an hini mouro**, azeñt kentoc'h un novelell hir. Goude-se, e stumm follennigoù sizhnieg war ar c'h **Courrier**, eh embann **Troloù kamm Alanig Al Louarn**, diwar **Goethe**, hag **An ti satanazet** diwar e zanzvez eñv e hunan.

Adaleg 1928 e kasso d'ar gelaouenn **Gwalarn** an novelellenoù ma teuo diwarno unan eus brassañ skrivagnerien

-OE ! NOMENOE-OE !

vrezhoneg e istor ar brezhoneg. Diwezatoch e vo dastumet an nouvelennoù-se en ul levrig dezañ da ditl **Geotenn ar Werc'hez**, hag a zo an heni gentañ anezo (bez ez eus iwe **Eur barr-avel, Yun, Mona, Gouel ar Sakramant, Anna Tregidi, Ar goulenn, Lan, embanner al ludu**). War ar gelaouenn **Gwalarn** e vo embannet iwe e varzhonegoù hag un akt eus e bezh-c'hoari **Nomenoe-Oe**, na vo moulet en e bezh nemed goude e varw. Bez' e kaver c'hoazh e-touesk e oberennou: **An dogan, Gorsed Digor**, hag un nebeud troidigezhioù.

Ne sav ket uhel bern e oberennou. Koulskoude, diouzh ar pezh en deus bet lavaret **Youenn Drezen**, e skrive **Jakes Riou** kalz, mes ne gasse d'an embann nemed ar skridoù a gave dezañ e oant peurvad e peb fesson : « Ne glasse ket meuleudioù a vil-vern. Prederiañ don, reizhañ ha kempenn e vrezhoneg skrivet ne lavaran ket, ha war ar memes tro roñ d'e nouvelennoù ha d'e varzhonegoù ur stumm frammet pizh. Skrivañ e brezhoneg oberennou a dalvoudegezh anezo o hunan hag a c'hellje roñ brud d'ar brezhoneg, dre un droidigezh hag all ».

Daou zoare a wel **Roparz Hemon** en e oberennou. An doare kentañ a gaver e-barzh nouvelennoù **Geotenn ar Werc'hez** : ur c'hornad-bro m'eo an heni eo bet ganet ar skrivagner enni : traoniennoù doureg, prajeier glas, gwazhioù dour kammigell, an eonenn o sevel warno, diribinoù serzh, an dour o verañ war ar roc'h hag o silañ dindan ar geot hag ar raden : korn-bro Kastellin, rust ha kàer war-un-dro. Hag o tremen e-barzh ar c'hornad-bro-se war an heñchoù didud, da vare ar c'huzh-heol, paotred nerzh dispart

enno e-leizh, merc'hed koant meurbed, warno oll ur wall blanedenn avad... Eil doare **Jakes Riou** a gaver en e bezhioù-c'hoari. Amañ e weler ur Jakes laouen, douget da farsal, d'ober goap, da flemmañ. Amañ ema ar skiant vad hag an imor vad, o vont a-eneb d'ar pezh a gaver a spered strizh a fougasserezh, a soton hag a zic'hoarzh e kenvrois **Jakes Riou**. E-barzh **Nomenoe-oe** e vez kavet an daou zoare, ereet krenn.

An digarez da sevel Nomenoe-oe : trec'hadenn Nomenoe-oe, gouarnour Breizh war arme Charles ar Moal, roue ar Franked, er bloaz 845 e Ballon.

LENNIT POBL VREIZH

KEMENNADENN

Muioc'h-mui a gemennadennoù a vez kaset da b/POBL VREIZH, hag e vezomp pedet d'o embann.

1. Diouzh ar plass a vez, e vezont embannet. Alies e vez red krennañ anezo, gant an hir ma vezont.

2. Bez e c'hell POBL VREIZH chom heb embann an heni-mañ-heni eus ar c'hemennadennoù-se : ar strolladoù a gass o zammoù paper da b/POBL VREIZH n'o deus gwir ebed war ar gasetenn, hag homañ n'ema ket en he c'harg rentañ kont da Bêr ha da Paol diwarbenn ar perag hag ar penaos deus an embann pe deus an nann-embann.

3. Ar Vretoned n'int ket tud da « sentiñ ». Ur bern kemennadennoù a chom heb bezañ moulet, peogwir e vezont kaset **WARLERC'H AN 10 DEUS AR MIS**. Ma 'z eus ur fest-nos pe ur gouel d'en em gavoud a-benn deizioù kentañ ar mis ma teu POBL VREIZH er maes, ez eo red kass ar gemennadenn anezo **a-benn an 10 eus ar mis araog**. Tud **Pobl Vreizh** n'int ket mekanikoù da « rentañ servij » e mod-se, mell-divell, forzh pessor mod...

4. Ne vez ket sellet douzh « liw » politikel na douzh bisaj an heni pe ar re a c'houlenn e vefe moulet o c'hemennadennoù... Mes arabad klask « gwaskañ » war **b/Pobl Vreizh** : jentil, ya, mes pas sod-nay memestra !

POBL VREIZH

Etre ar 4^e hag ar 7^e goude H.S., e teuas Bretoned eus Breizh-Veur, a vagadoù stank, d'ober o annez en Arvorik : eus tu ar c'hornog e waske ar Skoted war o enesenn, hag eus tu ar reter e oa aloubet gant an Angled hag ar Saoson. Tamm-ha-tamm e voe savet ur Vreizh newez gant ar Vretoned deuet eus Breizh-Veur.

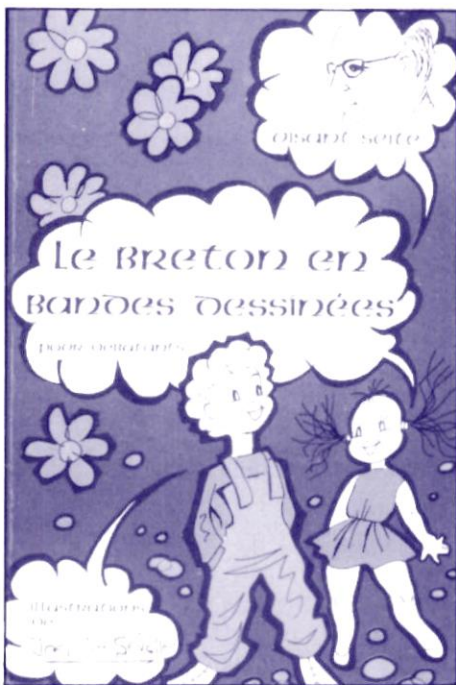
Ne seblant ket an Arvorik ma oant oc'h ober o demeurañs enni bezañ bet ur vro gwall stank an dud enni. Gant ar reus hag ar breselioù c'hoarvezet e lodenn diwezañ an Impaelerezh roman... Chañch hanw a ra an Arvorik neuse hag e teu da vezañ Breizh. Beteg ar bloaz 750 e chomas Breizh rannet e teir rouantelezh vihan. Pa wel ar Vretoned ema **Pepin Ar Berr** dre harz mont dezo, ha **Charles Veur** oc'h ober kemmañ war e lerc'h, eh en em unanont dindan ur mestr hebkén **MORVAN** da gentañ, ha goude-se **WIOMARCH**. Sujet eo Breizh neuse. **Loeis Ar C'huñv**, mab **Charles Veur** eo lakaet gantañ **NOMENOE**, ur Breizhad, da c'houarn Breizh ha d'he merañ en e hanw.

Etre 840 — ma varw **Loeis Ar C'huñv** — ha 843, e chom **Nomenoe** da dermal... A-benn ar fin e sav, en un doare splann, a-eneb **Charles Ar Moal**, roue Frañsia. Goude un nebeud krogadoù tupe-du, ez eo trec'h ar Vretoned war armeoù **Charles Ar Moal**, e **Ballon**, damdost da **Redon**, e Mezheven 845.

Gant trec'h **Ballon** e tap Breizh he frankis. Korn-bro **Roazon** hag heni **Naoned** a vo aloubet gant **Nomenoe**, ha gantañ e vo roet da Vreizh he harzoù istorel.

Krogad Ballon

Herwez o gis, e red ar Vretoned a beb tu, dindanno keseg boaset douzh emganou sort-se. A-wechoù, e stourmont a-benn-her ha a nerzh o c'horf a-eneb da yoc'h stank batailhonoù ar Franked, o plantañ goafioù-bann enno e-leizh. A-wechoù e raont van da dec'houd hag e vez tizhet gant o zennoù bir an enebourien o tont war o lerc'h. Boaset da stourm a dost, goaf-ha-goaf, e chom ar Franked difiñv, skoet gant ar eston, spontet gant an dañjer newez-se dianav outo : n'int ket paramantet ewid argass ar bagadoù lijer-se, ha tra ma chomont douzh o gortos renket e linenoù stank, n'eus goudor ebed ewito a-eneb d'an tennoù. Gant an nos o tont, er paoues an emgann. Kalz a dud varw e-mesk ar Franked, muioc'h a re c'hloaset, e-leizh a geseg lakaet er-maes a emgann. An deiz warlerc'h, e krog ar stourm en-dro, ha pa achu ez eo ur gwallreus ewid ar Franked. Pladet gant ar spont e tec'h ar roue **Charles** e-kreis an nos, heb goñd d'e arme, o leuskel war e lerc'h e delenn, e goskor, hag e oll rikamanoù-roue. Diouzh ar beure ez eo skoet e arme gant an strafuilh, ha n'eus enni nemed ur c'hoant : ober eveltañ. Mont tre e-barzh ar c'hamp a ra neuse ar Vretoned hag e raont ur vras a breizhadenn...

Ul lev'r newez da zeskiñ brezhoneg.

LIZHEROÙ

Setu amañ da heul ur chekenn a 250 L ewid va c'homanant, hag heni daou zen eus a Gastell, e-gis ar bloaz tremenet ; ar pezh a zo en tu all da 120 L a vo e-gis skoazell.

Red eo din lavared deoc'h meuleudi a-leizh ewid ar gelaouenn **Pobl Vreizh**.

Nerzh-kalon deoc'h, ha yec'hed da gen-delc'her : hiziw muioc'h ewid biskoazh, ema ase al labour.

A greis kalon. Gant va gwellañ gourc'hemennoù.

Y.V. An Deuñv, Kastell-Paol

Trugarez vras a lavar Pobl Vreizh da Yann-Vadezour An Deuñv ewid e skoazell, ewid ar gourc'hemennoù frealzus kaset gantañ d'ar gelaouenn : vad a ra, ur wech ar mare, kaoud ur pred pour tener... Fiziañs hon eus e padimp da reiñ d'hon lennerion ur banne sklêrijenn war hon amzer-ni, dezo da gaoud kred en un amzer da-zont eürus Breizh, e peb frankis, e peb emrenerezh, dorn-ha-dorn gant oll bobloù ar bed, ar re vihan hag ar re wasket dreistoll.

POBL VREIZH

Kass a raomp deoc'h hor chekenn da adkomanatiñ da b/POBL VREIZH : kalz plijadur hon devez o lenn pennadoù brezhoneg POBL VREIZH.

Trugarez deoc'h, da c'hortos lenn nive-rennoù da heul ho kelaouenn.

Kenavo.

Gerald d'Arondel, 22100 Dinam

Da baotred POBL VREIZH.

N'on ket ewid kass deoc'h ma chekenn 1980 heb ur gerig da heul. Plijadur 'm eus bet o ressew **Pobl Vreizh** ingal beb mis e 1979. Dont a ra ganeoc'h an notenn just alies tre. Ur skwerenn pe ziw ? Al labourerien divroet zo ewid « la gauche hexagonale », en deiz a hiziw, ar pezh a oa « les bons pauvres » ewid ar sossialisted kozh, re wir, ur c'hañs ewito, kea... Hag abadennoù sirk prosesoù ar « Cour de sûreté de l'Etat », da dec'hou, mad da lakaad da grediñ n'eo an emrenerien kén 'med un nebeud istrogellad, re gountant ar gouarnamant da droiñ d'un nebeud tud un em-sav don a zo o sevel.

Ur gelaouenn « politico-culturelle », he deus skrivet an **Ouest-France**, ewid 10e deiz-ha-bloaz P.V. Ya, ha mad evel-se. Petra ema ur pennad evel « **Buhez ar paour** » oc'h ober e-barzh ur gelaouenn bolitikel, a lâre lod martese. Mad tre

koulskoude, da'm soñj. Evel pennadoù all a denn d'hon istor newez dremenet : « **Amañ Emglew Breizh** », envorennoù **Y.V. An Deuñv**. Emaomp o klask ad-tapañ hon personelezh war an tamm beg douar-mañ, kea, meur a heni a vag esparañs d'ur bed justoc'h, d'un da-zont ewidomp: Allas, hemañ zo bet moraihet gant daou vresel, ha me' gav din ne vo ket possubl heb gouzoud mad piw omp. Ragkar ar « progrès », neketa, an heni n'eus-omp bet deusoutañ nemed brusunou, a vefe kap da lakaad ahanomp da ankouaad ha da droc'hañ hon nerzhoù deomp.

Kenavo deoc'h.

M. Gorje, 44300 Naoned

Mil vad a ra da « baotred POBL VREIZH » ul lizher a sort gant hemañ.

Kavoud a ra deomp eta ne gollomp nag hon amzer nag hor poan, pa welomp spered hor c'henvrois o troiñ tamm-ha-tamm war an tu mad, war o zu mad. Kehid ha m'int bet o tisonkañ o yezh, o fersonelezh, o ferzhioù breizheg, n'int ket bet e-barzh o bleud kement-se. Eveljust, ez eo bet gwellaet o dud war veur a boent, evel heni oll dud ar C'hornog kozh : ar madoù-se deuet beteg ennomp, an teknikoù hag o deus aessaet da gorfoù brewet ar re o deus bewet en hon raog, an oll draou-se (ar « progrès ») n'emaint ket da vezañ lakaet muioc'h eged n'eo dleet war gont ur Frañs leun a vadelezh hag he dije kemeret truez douzh ar paourkaezh Bretoned. Ma 'z eus bet gwellaennoù, hag ez eus bet, emaint da vezañ lakaet war gont ijin ha spered mab-den.

Bras eo bet ar c'holl avad : an divroañ, an divrezhonekaad, an divreizhekaad ; n'eo ket bet ar Frañs direbech e-barzh ar reus-se. Ar Frañs evel Stad, ha n'eo ket evel tud. Ur Stad yourc'his aet da vatezh gant ar c'hapitalism. Aet da vatezh gantañ, ha chomet gantañ.

Pa fell deomp bezañ mestr en-dro e-barzh hon ti, ne raomp gaou ebed douzh labourerien ar Frañs. Añmerdiñ ar Stad a raomp, sur, med kant gwech muioc'h ez omp añmerdet ganti.

Ar Stad, hiziw an deiz, petra eo ? Ur sistem mad da waskañ an dud, d'o bresañ, d'o frikañ. Ar « reson a Stad » n'eo ket un dra aet d'an traoñ. Tamm ebed. Gwashoc'h eo, hiziw an deiz, doareoù-ober ar Stad, ha war gement tachenn 'zo, eged doareoù-ober ar roueed « diharz ». Kemeret eo bet o flass gant ar Stad, hag a ra he reus he hunan penn, gant he nerzh, he galloud, he hogan. « A-berzh Doue » e seblant ar Stad bezañ, evel ar roueed kozh. Diharzh-krenn eo galloud ar Stad : n'eus kén 'med selled trema Plogo...

Lakaad ar Vretoned en o sav evel tud hag evel pobl n'eo ket un dra aes. Sur omp e vo roet koad deomp ewid kement-se, rag ne c'housañ ket ar Stad gweled he galloud disterraet, pa ne vefe nemed war un dachenn a netra. Piw en deus komzet eus David ha Goliath gwechall-gozh ? Gant tud Plogo deuet beteg Kemper da reiñ harp d'ar C'hleden gozh pa oa hemañ da vezañ « barnet » gant al Les-Varn (barnet e oa araoz mont tre), e oa beb a daoleres-vein ganto a-istreibil douzh o bruched. Goliath ema oll nerzh ar Stad gantañ. Trec'h eo bet David koulskoude. Lesenn an istor eo. Delwenn ar Stad ez eo aour ar penn anezi, pri avad an treid. Trec'h e vo David adarre. Netra newez dindan an heol. Trec'h e vo Breizh, ewiti da vezañ paour ha dinerzh.

POBL VREIZH

Kenvrois ker,

Emaomp e penn kentañ ar bloaz newez, ha petra a c'hellomp hetiñ en ur bed dis-mantret gant stourmoù a beb sort ?

Dañjer a vresel zo, abalamour d'an impalaerelezh amerikan-soviedel. Hiziw an deiz, ar pobloù ne vez ket leset dezo an droed da zibab o flanedenn : lesenn ar Stadoù bras eo.

Daoust hag-eñv ez ay an traoz war wellaad ewid Breizh ? Arabad krediñ e vo kemmet politikerezh Stad Frañs er bloawezhioù 80 : kontañ warnomp-ni da gentañ e rankimp ober. Forzh penaos, e vo red stourmañ ataw, hag ewid se, e karfen gweloud an UDF muioc'h a nerzh enni.

Ugent vloaz e vo ho strollad e 1984 : un oad leun a bromessaou gantañ.

Gant va gwellañ gourc'hemennoù.

P. Cadorel, Rezé-les-Nantes

G.S. Amañ kevred ur chekenn 100 L ewid va adkomanant.

**LENNIT
POBL VREIZH**

Trugarez vras ewid peb tra. Delc'her a raomp da vont war raog, beteg 1984, hag en tu all !

POBL VREIZH

KELEIER PLOGO

Diouzh ar mintin pa sav ar gwilizh,
E sav an ed hag ar gwinizh,
E sav an ed diouzh an douar,
Na pa vez e'hoazh an heol klouar.

Ouzhpenn an heol a sav abred,
Ouzhpenn ar gwinizh hag an ed,
Keleier fall dre ar c'hontre
A sav abretoc'h 'wid an de(z).

Ha tud PLOGO a lavare,
E traoñ an tour, an eil d'egile :
Lavarit din, e gwirionez,
Petra zo newez er barres ?

Petra zo newez e Plogo,
Nag er parresioñ tro wardro,
Na pa welan w'ar blassenn
Jañ-Mari KERLOC'H, teñwal e benn ?

Ar pezh a glewan zo spontus,
Ouzhpenn m'eo trist ha glae'harus :
Gwerzhet eo Plogo da Baris
U'r sañtral vras 'plass ar gwinizh.

'Plass an ed, ur mekanik foll
A vije gouest da lazhañ 'n oll,
Petramant e'hoazh, a nebendoñ,
D'hor e'hass er maes eus hon douaroñ.

'Wid hor e'hass 'maes ne ralo ket,
Warlere'h an hañv e teny an ed,
Hag an ed 'ranker da zornañ
Araog ma ehomo da vreinañ.

Hag amañ, e parres Plogo,
An aotrou bras hag e gof tew,
Pa denio gant e roched wenn
A zesko bale er vouilhenn.

Bez e tesko gant e ardoñ
Piw eo ar mestr war an douaroñ
Na pa ranko mont war e gis
Don er vouilhenn beteg Paris.

Ha bremañ p'eo aehu va son,
Ma 'peus ket soñj deus an ton,
Kanit anezi war un ton all,
Ya, kanit, kanit 'vel gwechall.

TI KENDALC'H

Stajoù a beb sort

- **Dañs gis ar vro** : 31/4-4/4 ; 1/9-5/9.
450 L. (kentelioù ; maget ha lojet).
- **Telenn gelteg** : 5/4-9/4 (tud o krogiñ).
500 L.
26/7-1/7 (ewid en em varrekaad).
700 L.
- **Sonerien daou ha daou** :
5/4-9/4 ; 21/4-25/4 ; 1/7-5/7
6/9-10/9 ; 1/11-5/11.
500 L.
- **Video** : 14/4-18/4.
350 L.
- **Bagad** : 31/3-4/4 ; 14/4-18/4 ; 1/9-
5/9 ; 26/12-30/12.
450 L.
- **Keinañ** : 5/4-9/4 ; 21/4-25/4 ; 5/5-
9/5 ; 23/6-27/6 ; 1/7-5/7 ; 1/9-5/9
6/10-10/10 ; 26/12-30/12.
350 L.
- **Studi ha dastum sonerezh ar vro** .
8/4-13/4 ; 6/9-10/9.
350 L.
- **Stummañ monitourion dañs, dañsoù Pen-
teür** : 8/4-12/4.
450 L.
- **Sonerezh Iwerzhon** : 4/4-9/4.
500 L.

SKRIVAN DA : TI KENDALC'H 56350 ST-
VINCENT S/OUST.

*Breizhad, arabad dit
lesel da vro da verwel!*

100 golo-lizher moulet :
25,50L (kuit a visou-kass)

Skrivañ da : **P. MORVAN**
Ap. A21 Le Champ de Foire
22500 PEMPOULL

bremañ

Kasset eo bet da b/POBL VREIZH nive-
renn O (meurzh-ebrel 1980) ur gasetenn
newez : bremañ, 2,00 lur an tamm. 6 pa-
jennad zo eus an niv. O-se, moulet en
offset.

Ema bremañ o klask bezañ « kasetenn ar
stourmoù e Breizh ». Gant Skol an Emsav,
anezi un emsav sewenadurel dedennet gant
ar politik heb bezañ ur strollad politikel
koulskoude, eo bet lakaet bremañ da zont
er-maes, ha ganti e vo kasset traou
bremañ en-dro.

War an niv. O e vez kavet pennadoù o
tennañ d'an nukleel (Plogo, Kolwezi,
memes bresel ; Dañjerus ? Tamm ebed !),
d'ar stourm ewid ar brezhoneg (Manifesta-
deg an FCPB (=TSAB) e Montroules, Gouel
ar Brezhoneg e Plabenneg, Skol an Emsav).

Al lizhiri, ar c'homanantoù, ar brude-
rezh, ar pennadoù zo da vezañ kasset da :
bremañ, 8 straed Hoche, 35000 Roazon.

Beb daou vis ema bremañ da zont er
maes : 20,00L ewid 6 niverenn.

Plogo, al lanw du : oæt omp skuizh

POBL VREIZH

Gwezharall e vese lâret a-zivoud ar Vretoned e oant tud lous, na raent implij ebed ag an dour namaed ewid henn eved. Lâret e vese e vewe ar Vretoned âr an teil, âr-un-dro ged ar moc'h. Kement-se, ma oa gwir, a oa, èlreson, da damall d'ar baourentez. Mes, hiziw an deiz, ema ar Vretoned tud ken prop èl ar re 'rall. Nag o bro ? Petra emæer ec'h ober anehi ? Poubellenn ar broioù arall, toull-kaoc'h ar bed oæt âr-raog : ur lestr arall en deus kac'het arre âr aodoù Breizh, hag emæer iwe é klask sevel e Plogo un ifern arall... Hag, e-kehid-se, petra 'weler ? Ar pezh a chom ag hon industrielezh é voned d'an dias, e tammoù : ar friturioù é serriñ, ar stalioù ober-dilhad é koueziñ...

Ema Bro-Kernew, hiziw an deiz, ur skwer, berraet, a stad hon bro Breizh en he fezh, ged oll ar gwall daolioù a gouez ârnehi. D'ar c'hours m'ema gouarnamant kolonial Paris é klask diaseziñ dre an nerzh ur tredanva nukleel e Plogo, ema fritur Chancelle Douarnenes é voned da serriñ, ema stal-labour Minor Pont 'n Abad é voned d'ober kement 'rall. Hag e huche tud ar galloud e oa prest ar steuñvenn da industrialisiñ ar vro, ur steuñvenn da vout sewenet âr-un-dro ged an tredanva. Na kâerad un digorù !

Ar pezh a ya mad en-dro ema an taolioù-bazh an heni eo. Justiss Kemper hag an archerion é strewiñ ar spont : setu ase respont Paris d'ar Vretoned na vennont ket e vehe savet an tredanva-se e Plogo.

Ha peogwir e oui gouarnamant Paris eh eus ahanomp-ni pennoù kaled (ar vrud-se hon eus a-c'houde gwerso), ema gwell getoñ bountiñ en hor pennoù, a daolioù penn-bazh, ar pezh a soñj eñv. Ar vugale, gwezharall, a vese skoet gete pa ne sentent ket douzh o zud, pe pa ne soñjent ket

èl o zud ; èlse ema gouarnamant Paris ged ar Vretoned : peogwir ne soñjont ket èltoñ, e sko gete. Paris a oui gwell e'idomp-ni ar pezh a zo mad e'idomp. Netra chañchet a-c'houde ar rouaned kozh : « èlse ema plijadur ar roue », honnezh a oa ar gomz, pa 'n dese lakaet ur roue un dra bennag en e benn.

Oæt omp skuizh ged doareoù-ober ken vil-se.

Oæt omp skuizh é weled pennoù bras Breizh é roiñ dorn d'ar gouarnamant, é pladiñ dirag ardoù Paris, pa ne oui hennañ namaed skoñ genimp pa ne vennomp ket plegiñ.

Oæt omp skuizh ged al lanw du, a za ârnomp èl koursoù an amzer. Ne vez ket bet digaoç'het mad hon aodoù, ma vez gwelet ur gac'hadenn arall é toned. Aodoù koussiet, evned mouget, bezhin lazhet, boued mor mad da deuler âr ar bern teil, setu ase, a-c'houde 13 vlé bremañ, ar pezh a zo profet da Vreizh, ingal, a-berzh an Torrey-Cañon, an Olympic Bravery, ar Boehlen, an Amoco Cadiz, ar Gino, an Tanio. Hag e vez kavet beb tro ur beg bras bennag a Vreton e'id distag komzoù flour, e'id didamall ar gouarnamant, na boud ne ra hennañ netra e'id herzel ar c'housiadur a zoned en-dro, e'id lâred d'ar Vretoned ema red dehe kaoud pas-sianted ha plegiñ dirag o flanedenn.

Beb blé ne vez namaed ur mall âr ar pennoù bras-se : kempenn an aodoù-se, fonnabl fonnabl, e'id ma vo prest peb tra eraog an hañv. Rag ne faota ket pellaad a-zioç'h Breizh an douristed : e'ite e vez gwraet muioc'h eged e'id ar Vretoned. Red eo da skeudenn Breizh boud mistr ha laouen. Gwazh-a-se e'iti mard ema red dehi moned da c'hast : red eo d'he bisaj boud prop ha liwet druz, e'id tenniñ ar glianted âr he zu.

Oæt omp skuizh é voned da farouelled. Mall eo digouskiñ ha sevel ar penn, ma ne vennomp ket boud flastret ha bresset edan an treid... Mall eo sevel ar penn. Dija, epad ar gouiañv a zo ec'h achuiñ, hon eus ni manifestet lies, edan ar glaw, e-kreis an awel : mall eo sevel ar penn ha taliñ douzh ar flastrerion. N'eus planedenn diremed ebed ; n'eo ket planedenn Breizh an heni a zo é kass ar vro ag ul lanw du d'un arall, ag an divroñ d'an dilabour, ag an Ardewen da Blogo, mes bolontez kriz ha didruez ur galloud rust ha digalon.

Ema ar Vretoned é kompren n'eus ket a zemokratelezh er sistem a-vremañ. Pa venn ar galloud ober un dra bennag, e vez gwraet, en desped da beb tra ha da beb den. Ma venn ar SNCF serriñ ar garioù, e vint serret, mem mard ema ar Vretoned a-eneb ; hañval e'id Ti-Voujeret... Beteg menn e kredo ar galloud moned ?

Ema ar Vretoned é tigouskiñ : ne vennont ket boud lazhet en o eneñvoù nag en o c'horfoù ; emaint é kennig o soñjoù a-zivoud al labour e Breizh, an enerjiez, ar c'hultur, ar gevredigezh. Hag e kehid-se ne weler namaed farouellerezh e-mesk ar bolitikourion vras a Paris.

Mall e en em sevel, unanet, penneg ha nerzhus, rag ul louarn fin eo Giscard, ha bras ema e c'halloud. Mall eo en em sevel a-eneb d'un den ha d'ur sistem a venn hon lakaad da gerzhet âr bewar troad èl al loened.